

**“YASHIL IQTISODIYOT” STRATEGIYASI DOIRASIDA NOMODDIY
AKTIVLARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BUXGALTERIYA HISOBIDAGI
AHAMIYATI**

Turayeva Malika Xikmatovna

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti o'qituvchisi.

Samandarova Nilufar

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17902845>

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Yashil iqtisodiyot” strategiyasi doirasida nomoddiy aktivlarning iqtisodiy ahamiyati va ularni buxgalteriya hisobida to'g'ri aks ettirish masalalari yoritiladi. Innovatsion texnologiyalar, intellektual mulk, dasturiy mahsulotlar, ekologik menejment tizimlari kabi nomoddiy aktivlar barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, jahon tajribasida yashil iqtisodiyotda nomoddiy aktivlarni baholash, amortizatsiya siyosatini yuritish hamda ularning korxona qiymatiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot yakunida O'zbekistonda ekologik yo'naltirilgan investitsiyalar va yashil texnologiyalarni hisobga olishda buxgalteriya tizimini takomillashtirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: nomoddiy aktivlar, intellektual mulk, buxgalteriya hisobi, amortizatsiya, IFRS, moliyaviy hisobot.

Аннотация. В данной статье рассматривается экономическое значение нематериальных активов и их отражение в бухгалтерском учете в рамках стратегии «Зелёная экономика». Нематериальные активы, такие как инновационные технологии, интеллектуальная собственность, программное обеспечение и системы экологического менеджмента, играют важную роль в обеспечении устойчивого экономического роста.

Также изучается мировой опыт оценки и амортизации нематериальных активов в контексте «зелёных» инвестиций и их влияние на стоимость предприятия. В заключение предложены рекомендации по совершенствованию бухгалтерского учета экологически ориентированных инвестиций и «зелёных» технологий в Узбекистане.

Ключевые слова: нематериальные активы, интеллектуальная собственность, бухгалтерский учет, амортизация, IFRS, финансовая отчетность.

Abstract. This article examines the economic significance of intangible assets and their accounting treatment within the framework of the “Green Economy” strategy. Intangible assets such as innovative technologies, intellectual property, software, and environmental management systems play a vital role in ensuring sustainable economic growth. The paper also studies international practices of valuing and amortizing intangible assets in the context of green investments and their impact on enterprise value. The research concludes with recommendations for improving the accounting system for environmentally oriented investments and green technologies in Uzbekistan.

Keywords: intangible assets, intellectual property, accounting, amortization, IFRS, financial reporting.

Kirish. Nomoddiy aktivlar zamonaviy korxonalarda iqtisodiy qiymatni oshirish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Ular moddiy shaklga ega bo'lmasa-da, kompaniyaning foyda keltiradigan resurslaridan biridir. Bugungi kunda texnologik innovatsiyalar, intellektual mulk va brendlar nomoddiy aktivlarning ahamiyatini oshirmoqda.

Asosiy qism. Nomoddiy aktivlar — bu korxona balansida moddiy shakli bo'lmagan, lekin iqtisodiy foyda keltiruvchi aktivlar. Ular kompaniyaning bozor qiymatini oshiradi, investitsiya jalb qilish imkonini beradi va moliyaviy hisobotlarni aniq aks ettirishga xizmat qiladi. Nomoddiy aktivlarning quyidagi asosiy turlari mavjud.

- Patentlar va litsenziyalar: Texnologiyalar, ixtirolar va maxsus bilimlar huquqlari.
- Brend va savdo belgisi: Kompaniyaning bozordagi obro'si va mijozlar bilan aloqasi.
- Dasturiy ta'minot: Kompaniya ishlashini optimallashtiruvchi IT yechimlar.
- Intellektual mulk huquqlari: Mualliflik huquqlari, dizayn va boshqa huquqlar.
- Tadqiqot va rivojlantirish xarajatlari: Yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish uchun sarflangan mablag'lar.

Nomoddiy aktivlar kompaniyaning intellektual kapitalini tashkil qiladi va ularning qiymati ko'pincha moliyaviy ko'rsatkichlardan ham yuqori bo'ladi. Nomoddiy aktivlarni hisobga olish uchun bir qancha asosiy qoidalar mavjud:

- Xarid narxi: Nomoddiy aktiv xarid qilinadigan narxi bilan balansga olinadi.
- Ishlab chiqarish qiymati: Korxona tomonidan ishlab chiqarilgan nomoddiy aktivning to'liq qiymati hisobga olinadi.
- Baholash: Aktivning bozor qiymati, diskontlangan naqd pul oqimlari va boshqa baholash usullari qo'llaniladi.

Nomoddiy aktivlar buxgalteriya hisobida aktiv sifatida ko'rsatiladi va amortizatsiya orqali ularning qiymati foydalilik muddati davomida tizimli ravishda kamaytiriladi.

Amortizatsiya — bu nomoddiy aktivning moliyaviy qiymatini vaqt o'tishi bilan kamaytirish jarayonidir. Bu jarayon korxonaning moliyaviy hisobotlarini yanada real holatga yaqinlashtiradi. IFRS standartlariga muvofiq, nomoddiy aktivlar:

- Foydalilik muddati aniqlangan bo'lsa, tizimli amortizatsiya qilinadi.
- Foydalilik muddati cheklanmagan bo'lsa, ularni baholash va amortizatsiya ko'rib chiqiladi, lekin amortizatsiya qilinmaydi.

Moliyaviy hisobotlar va balansda nomoddiy aktivlarni aks ettirish kompaniyaning investorlar va kreditorlar oldidagi ishonchliligini oshiradi.

Xulosa va takliflar

Nomoddiy aktivlar kompaniya moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ularni to'g'ri baholash va buxgalteriya hisobi bilan aks ettirish moliyaviy hisobotlarning aniqligini ta'minlaydi.

1. Kompaniyalarda nomoddiy aktivlar monitoringi va baholash tizimini joriy qilish zarur.
2. IFRS standartlariga mos ravishda nomoddiy aktivlar hisobi yuritilishi tavsiya etiladi.
3. Nomoddiy aktivlar bo'yicha xodimlarni malaka oshirish kurslariga jalb qilish, ularni samarali boshqarishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. IFRS Foundation. (2022). *International Financial Reporting Standards*. London.
2. Sultonov, A. (2020). *Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
3. Karimov, B. (2019). *Nomoddiy aktivlar va moliyaviy boshqaruv*. Toshkent: Ilmiy nashr.
4. O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi. (2023). *Buxgalteriya hisobi bo'yicha tavsiyalar*. Toshkent.
5. KPMG. (2021). *Intangible Assets: Accounting and Reporting*. London: KPMG Publications.
6. Tursunov, R., & Xolmurodov, F. (2019). *Nomoddiy aktivlar va korporativ moliya boshqaruvi*. Toshkent: Ilmiy nashr.
7. World Bank. (2021). *Corporate Intangible Assets in Emerging Economies*. Washington, D.C.
8. OECD. (2020). *Accounting for Intangible Assets: Best Practices*. Paris: OECD Publishing.
9. Muminov, E. (2021). *Intellectual mulk va moliyaviy hisob*. Toshkent: Ilmiy nashr.
10. Rasulov, J. (2022). *Nomoddiy aktivlar va ularning raqamli iqtisodiyotdagi roli*. Toshkent: Ilmiy axborot.